

Önportré két korszak tükrében

Aki rendszeresen hallgat klasszikus zenét, tudja, nemcsak az kompozíció, amikor a zeneszerző hangokat helyez egymás mellé, hogy abból darab kerekedjék. Kompozíció születik akkor is, ha a szokványos gondolkodás sablonjaitól szabadulni törekvő, kreatív előadó összeállít egy eredeti koncepciójú, sugallatos hangversenyt vagy hanglemezt – a kettő sokszor összefügg: koncertből lesz lemez, lemezből lesz koncert –, amelynek műsorán váratlan, figyelemfelkeltő, új összefüggések felfedezésére serkentő rendben kerülnek egymás mellé a művek.

A fiatal, de már jelentős pályát maga mögött tudó csellista, *Rohmann Ditta* (1983) ama muzsikusok közé tartozik, akik kerülik a konvenciót, új ösvényeket keresnek. Nemrég lemeze jelent meg a Hungaroton kiadásában, ezen a megszólaló művek háromféle értelemben is koherens csoportot alkotnak: először is valamennyi szólókompozíció, tehát benne az előadó független mindenfajta partneri közreműködéstől, szabadon kibontakozva önmagát adhatja, másodsor valamennyi mű magyar, és végül valamennyi darab a modern repertoár része – a 20. és 21. században élt/élő alkotóktól származik.

Ez a hanglemezműsor nagyon markánsan *kompozíció*: igen tudatosan „össze van rakva”, hiszen a műveket sok-sok hasonlóság kapcsolja össze. Mégis tagolt és sokelemű a hangokból kialakuló szerkezet, hiszen a be-

vezetőül elhangzó monumentális alkotás, Kodály *Szólószonátája* (op. 8 – 1915) után számos rövidebb darab követi egymást, hosszabb mű felé csak egyetlen másik, hasonló műfajú opus, Ligeti György kéttételes *Csellószonátája* (1948–1953) megszólaltatásakor fordul ismét az előadó. E két nagyobb, szilárd tömb mellett és után számos zenei mondat, sóhaj, gondolat, gesztus sorakozik – a tömörség, a jelzésszerű fogalmazás vagy néha éppen a töredékesség vállalása jegyében. Dukay Barnabás (1950), Eötvös Péter (1944) és Kurtág György (1926) zenéi ezek, melyeket a csellista úgy rendezett el, hogy a folyamatot mindvégig központozásszerűen Kurtág leheletnyi albumlaptételei tagolják.

Az egész együtt nagyon frappáns: szinte pontosan egy óra, melynek során a csellista a zeneszerzők segítségével, ugyanakkor az ő műveik szolgálatában, a lehető legszemélyesebb módon tárhatja fel előadói egyénisége rejtett zugait. Sőt egy Eötvös- és egy Kurtág-darabban szöveget recitálva még színészi teljesítményt is nyújthat. Ugyanakkor csellistaként is összes kártyáját kiteríti: ezek a művek gyakorlatilag mindent bemutatnak, amire a csellista egyedül, partner nélkül képes lehet: a szinte lehetetlent nem ismerő virtuozitást (Kodály *Szólószonátája* a csellisták egyik legnehezebb próbatétele, amely seregnyi szokatlan és alig kivitelezhető technikai mutatványra kényszeríti az előadót), a dinamika

és a hangszínek széles skáláját, lassú és sebes játékot, mélézó szemlélődést és vad indulatot.

Nem sokkal a lemez megjelenését követően Rohmann Ditta hangversenyt adott a Zeneakadémia Solti-termében. A koncertet értelmezhetjük lemezbemutatóként is, hiszen a CD valamennyi műsorszámát megszólalt az est folyamán. A tömör, egyórás lemezprogrammal azonban kezdeni kellett valamit, hogy szünettel tagolt, egész estés hangverseny alapanyagává válhasson. Rohmann Ditta azt a megoldást választotta, hogy az első részben egyedül Kodály hatalmas *Szólószonátáját* adta elő. A háromtétéles mű maga grandiózus arányaival, rendkívüli nehézségével és indulatainak elementáris erejével tökéletesen alkalmas is arra, hogy egyedül töltsön ki egy hangversenyfélért. A szünet után azonban, a lemez további részét megszólaltatva többletként hozzáadott a CD műsorához még négy kompozíciót, a francia keresztnevei ellenére itáliai Joseph Marie Clément Ferdinand dall'Abaco négy *Capriccióját*, s ezeket éppen úgy „központozó” szereppel, vagy ha tetszik, kontrasztanyagként ékelte a 20–21. századi magyar művek közé, mint Kurtág tétéleit.

Dall'Abaco 18. századi csellista és zeneszerző volt. Neve és munkássága a mai közönség számára jószerével ismeretlen: negyvenhat éve járok rendszeresen koncertre, de nem emlékszem, hogy hangversenyen vagy hanglemezen egyszer is találkoztam volna műveivel. Pedig sokat írt: mintegy negyven csellószonátát, tucatnyi capricciót és más darabokat. Rendkívül hosszú élettel ajándékozta meg a sors: kilencvenöt évet élt, 1710-től 1805-ig, de zenéjéről azt ol-

vashatjuk, hogy az mindvégig megőrizte a barokk stílus jellegzetességeit – annak ellenére, hogy a szerző halálakor már javában benne járunk az érett bécsi klasszikában: Mozart tizennégy éve halott, Haydn életéből már csak négy év van hátra. Most hallott capricciói színes, változatos, karaktergazdag barokk szólódarabok, melyek – nem hiába volt csellista a szerzőjük – kitűnő lehetőségeket tartogatnak a hangszeres előadó számára.

Rohmann Ditta hangversenyének mindenekelőtt igen határozott atmoszférája volt. Megteremtette ezt már az is, hogy a csellista egymaga lépett a pódiumra, de az is hozzásegítette a közönséget a koncentrációhoz, hogy az est során igen takarékosan bántak a fénnel: a modern magyar darabokat szinte végig majdnem teljes sötétségben hallgattuk, a dall'Abaco capricciók megszólalásakor pedig csupán gyér sugarak világították meg az előadót. (A magyar darabok hallgatása közben uralkodó sötétség miatt persze a közönség nem tudta, mikor mit hall, de talán ez is része volt az elképzelésnek.) Mindez külsőséges eszközökkel sugallta egy alapvetően az elmélyülés gesztusát célzó előadói magatartás jelenlétét (és ugyanebben az értelemben hatott, hogy Rohmann Ditta az egyes számok közötti taps mellőzését is kérte), de kétségtelen, hogy a hallott produkciók benső tulajdonságai is a koncentráció, az átszellemültség atmoszféráját teremtették meg – immár primeren zenei eszközökkel.

Kodálynál persze az elmélyültség mellett akad a zenének még egy másik jellegzetessége, amely szinte mellbe vágja a hallgatót: a *Szólószonáta*, a zeneszerzőnek ez a viszony-

lag korai darabja (harminchárom évesen írta) rendkívüli indulatokat szabadít fel, tételeiből hihetetlen energia árad, gesztusai sokszor elementárisak, sőt nyersek és vadak. Ez Kodálytól, aki későbbi életművében oly sokszor a fegyelem, az önmérséklet, a tartás példáját állítja hallgatói elé, lenyűgöző hatású. El is várjuk tehát az előadótól, hogy lenyűgözően játssza a darabot: egy jó *Szólószonáta*-tolmácsolásnak torkon kell ragadnia, székhez kell szegeznie a hallgatót. Ez az élmény itt és most megszületett: Rohmann Ditta mindenekelőtt hangszeres értelemben, technikailag tökéletesen birtokolja a rendkívül nehéz mű minden részletét – e hangszeres biztonság pedig lehetőséget teremt számára ahhoz, hogy felszabadultan átadja magát a mű indulatainak, amelyek nagy erővel érvényesültek előadásában.

Dall'Abaco capriccióit barokk vonóval, a régi zenéhez illő hangképzéssel, a romantikus és 20. századi repertoárban megszokottnál jóval csekélyebb vibratóval, élénken tagolva, életteli hangsúlyozással játszotta Rohmann Ditta. Előadásában meghatározó szerephez jutott a művek tematikus és karakterbeli gazdagsága, mindenekelőtt azon-

ban a kifejezőmód beszédes, szabad jellege: értelmezésében a capricciók retorikus tételekként hatottak. Ami a magyar szerzők, Dukay, Eötvös, Kurtág és Ligeti tételeit illeti (Dukay: *A hit mindenhatóságának keresztútja*; Láttam Uramat a szívem szemével; Eötvös: *Two Poems to Polly*; Kurtág: *Jelek, játékok és üzenetek*, 15., *Szókratész búcsúja*; 6., *Message-consolation à Christian Sutter*; 9., Pilinszky János: *Gérard de Nerval*; 16., *Schatten*; 10., *Népdalféle*), ezekről Ligeti kéttételes *Csellószonátája* levált mint Bartókot követő stílusú és hangvételű, a népzenei ihletésből sokat merítő mű – ezt Rohmann Ditta ízes hangsúlyokkal, a zeneszerző lassan születőformálódó modern stílusa és a népiesség sajátos keverékét érvényesítő olvasatban tolmácsolta –, a három mai magyar komponista rövidebb tételeiben pedig meghatározónak bizonyult értelmezésben a zene gesztusvilága, a tagolás, a hangsúlyok, a hangszínek, a csendek szerepe, mindaz tehát, ami ezeket a műveket „hangzó költészetté” avatja.

Rohmann Ditta hangversenye, Zeneakadémia, Solti-terem, 2018. december 4.